

**Humanitárius és emberi jogi jogsértések, valamint a menekültek helyzete
Afrika utolsó „gyarmatán”**

Készítette: dr. Harkai István

Tartalomjegyzék:

Bevezetés	3.
A szaharávik története és a konfliktushoz vezető út	3.
Kolóniából megszállásba – avagy a nyugat-szaharai konfliktus gyökere.....	6.
Humanitárius és hadi jogi alapvetések, valamint a konfliktusban részes felek jogsértései.....	10.
Emberi jogok és érvényesülésük Nyugat-Szaharában	15.
Menekültek és táboraik	17.
Összegzés.....	18.
Bibliográfia	19.

Absztrakt:

Afrika egyik, a felszínen érdektelen vidéke, Nyugat-Szahara a mélyben számos érdekességet tartogat a nemzetközi jog iránt érdeklődőknek. A szerző rövid történeti bevezető után tanulmányában igyekszik megvizsgálni a szaharávik szabadságért vívott harca során a felek által elkövetett humanitárius és emberi jogi jogsértéseket, valamint a menekülni kényszerült öslakók körülményeit.

Kulcsszavak: Nyugat-Szahara, szaharávik, Polisario, humanitárius jog, emberi jogok, menekültek helyzete

Abstract:

On the surface, Western Sahara is one of the most unconcerned region of Africa, but who is interested in international law, easily can find many of exciting issues in the depths. After a briefly historical review, the author tries to examine the abuse of human rights, the infringement of international humanitarian law, which were committed by the parties during the fight for freedom of the Saharawi people. The essay also analyses the circumstances of the refugees.

Keywords: Western Sahara, Saharawis, Polisario, humanitarian law, human rights, status of refugees

Bevezetés

Afrika utolsó gyarmata, Nyugat-Szahara a világ egyik eldugott szeglete a Szahara atlanti-óceáni mellékén. A terület értéktelennek tűnik, az érte vívott küzdelem azonban jelzi, hogy különböző érdekszférák metszéspontjában fekszik. Gyér lakossága és a barátságtalan sivatagi környezet ellenére gazdag foszfátlelőhely, atlanti partvidéke miatt pedig stratégiai fontosságú. Ezt nem csak a gyarmatosító spanyolok, hanem a mai szomszédok, Marokkó, Mauritánia és Algéria is felismerték. Utóbbinak csak mellékszerep jutott a térség modernkori történetében, Marokkó és Mauritánia azonban tevőlegesen is részt vett a spanyol uralom megszűnése utáni események alakításában. A két szomszéd ugyanis megszállóként lépett az ibériai hódítók helyébe, amely háborút eredményezett a szaharávik szabadságáért küzdő *Polisario* és a betolakodók között. E konfliktus számos nemzetközi jogi kérdésnek gyökere, amelyek közül e dolgozatban kettőt, talán a két legfontosabbat törekszem megválaszolni; nevezetesen a harcokban érintett felek által elkövetett emberi jogi és humanitárius jogi jogsértések kérdéseit, illetve a konfliktus nyomán szülőföldjüket elhagyni kényszerülő szaharávi menekültekét.

A szaharávik története és a konfliktushoz vezető út

A vitatott státuszú területet a nemzetközi közösség még ma is, mint az egyik utolsó, a maga önkormányzatáról gondoskodni nem képes entitásként tartja nyilván.¹ A mintegy 266 ezer km²-t kitevő, javarészt sivataggal borított országot csupán valamivel több mint 580 ezer ember lakja.² Ahogy a Maghreb országok,³ Nyugat-Szahara őslakói is a nomád berberek voltak, akik az államfejlődés egyik alacsony fokáig, a törzsszövetségek létesítéséig jutottak el.⁴ Őket az arabok hódították meg, akik állammá szervezték Afrika északnyugati felét és az Ibériai-félsziget jelentős részét. Az Almoravidák és az Almohádok⁵ uralma alatt a törzsek nem csak az iszlám vallásra tértek át, hanem nyelvcsere is átestek. A rendszerint legalább három

¹ <http://www.un.org/en/decolonization/nonselgfovterritories.shtml> (2015. január 03. 19:22)

² Besenyő: Western Sahara, 2009. 9. o.

³ A szó arabul nyugatot jelent, ma gyűjtőfogalomként az Atlasz-hegység vidékének arab nyelvű észak-afrikai államait – Líbiát, Tunéziát, Algériát, Marokkót, Nyugat-Szaharát és Mauritániát – jelöli.

⁴ Mészáros: A Maghreb palesztinjai – a nyugat-szaharai konfliktus a világpolitikai érdekek árnyékában, 2009. 1. o.

⁵ Az Almoravidák berber eredetű dinasztija 1062-től 1147-ig uralta a térséget, majd őket a szintén berber eredetű Almohádok váltották fel.

generációt igénylő folyamat végeredményeként a szaharávik áttértek a Hasszanija dialektusra.⁶

A reconquista nyomán az Ibériai-félszigetet fokozatosan visszahódító és megerősödő államok, Portugália, Kasztília és Aragónia már a XIV. században felfedező utakat tettek Észak-Afrika atlanti partjai mentén. A később tengeri nagyhatalmakká váló luzitán és spanyol hajósok e térségben szerezték első gyarmataikat Madeirán és a Kanári-szigeteken, ahonnan kapcsolatot tudtak tartani a szaharai partvidék népeivel.⁷

Mivel a terület látszólag jelentéktelenebb és szegényebb volt, mint az újkor terjeszkedő nagyhatalmai által korán meghódított Arany-, Rabszolga-, és Borspart, így csak viszonylag későn, 1727-ben került európai uralom alá, amikor a spanyolok és a marokkói szultán, Sidi Mohamed ben Abdallah Marrakeshben aláírták a szaharai területek felosztásáról és a befolyási övezetek kialakításáról rendelkező szerződést.⁸ A felek nem csak osztozkodtak, hanem közös célként fogalmazták meg a közeli vizek hajóit fenyegető kalózok elleni fellépést és szabályozták a halban gazdag területek kiaknázását is.⁹ A rendelkezések inkább a spanyolok érdekeit tükrözték, hiszen e korban a marokkói uralkodó szuverenitása aligha terjedt odáig, hogy a tengermellék vízi rablóit az elvárt módon megregulázza, akik az uralkodó hatalmát csak névleg ismerték el, valójában saját törvényeik szerint éltek.¹⁰

Afrika gyarmatosításában a spanyolokon kívül egyéb európai nemzetek is részt vettek, akik a világ már akkor is legszegényebbnek számító kontinensét 1884-ben a berlini konferencián felosztották egymás között.¹¹ A Maghreb térségében szinte kizárólagos „joggal” Franciaország volt jelen, így a nyugat-szaharai terület feletti tényleges uralom kialakításában és gyakorlásában, valamint a szomszédos területektől elválasztó határok kijelölésében Madridnak elsősorban Párizssal kellett egyezkednie. A felek 1900. június 27-én írták alá a megállapodást, amelyet ezután kétszer is kiegészítettek titkos tárgyalásaik eredményeként.¹²

A határok meghúzása után a spanyolok szerették volna elérni, hogy uralmuk ne csak papíron, hanem a valóságban is odáig érjen, ahol a szomszédoktól elválasztó vonalakat meghúzták. A gyors előrenyomulást és az intervenció sikerét az őslakosok azonban gátolták, akik igyekeztek útját állni a betolakodóknak. A terület pacifikálására végül csak 1938-ra került teljesen sor, amelyben nem csak a szaharávik, hanem a Spanyolországot gyötrő

⁶ Mészáros, 2009. 2. o.

⁷ Besenyő: A nyugat-szaharai spanyol népszámlálás és az ENSZ, 2008. 22. o.

⁸ Uo.

⁹ Besenyő: Western Sahara, 2009. 47. o.

¹⁰ Uo. 48. o.

¹¹ Besenyő: Nyugat-Sahara Marokkó és Mauritánia által történt megszállása 1975-ben, 2011. 52. oldal

¹² Besenyő: A nyugat-szaharai spanyol népszámlálás és az ENSZ, 2008. 22. o.

polgárháború is gátló tényező volt. A gyarmatosítók megszállták a stratégiai fontosságú településeket, a nehezen ellenőrizhető, mozgékony törzseket pedig állandó és jól felszerelt őrzőjáratokkal igyekeztek kontroll alatt tartani.¹³ A Spanyol-Szaharát megszálló helyőrségek létszáma ekkor 13.486 főt tett ki.¹⁴

Miután megszállta az országot, a madridi kormányzat hozzáfogott az erőforrások kiaknázásához. Megkezdődött a halban gazdag part menti vizek lehalászása. A kifogott halak feldolgozására és az ágazat irányítására alapították meg a mai fővárost, Laayoune-t (El Aaiun).¹⁵ Az 1950-es évek elején a halászat volumene éves szinten meghaladta 26 ezer tonnát, amelyet hűtőházakban tároltak, majd feldolgozás után exportáltak.¹⁶ Az 1940-es években Manuel A. Medina geológus felfedezése nyomán hozzákezdtek a foszfátbányák feltérképezéséhez és kitermeléséhez, amelyek magas, 85%-os tisztaságú bányakincessel kecsegtették a befektetőket.¹⁷ Amíg a foszfát kibányászására szolgáló infrastruktúra megteremtésébe a spanyolok komoly összeget investáltak, addig a fellelt kőolaj felszínre hozatalára már nem vállalkoztak, mivel az akkori számítások szerint az veszteséges lett volna.¹⁸

A föld méhének kincsei nem csak a kolonizáló hatalom, hanem a szomszédos, függetlenség felé haladó államok, elsősorban Marokkó érdeklődését is felkeltették. A bipoláris világrend működését kívülről, vagy éppen még mindig gyarmati sorból szemlélő államok 1955-ben az indonéziai Bandungban megrendezett konferencián állást foglaltak a kolonializmussal és az Egyesült Államok, illetve a szovjetek beavatkozásával szemben. Az el nem kötelezett államok sorát az elkövetkező 20 évben Afrika gyarmati uralom alól felszabaduló országainak sora egészítette ki. Öt évvel később, 1960-ban az ENSZ Közgyűlése elfogadta az 1514. (XV) számú határozatot, amely *A gyarmati országoknak és népeknek nyújtandó függetlenségről szóló nyilatkozat* volt.¹⁹ A dokumentumban princípiumként fektették le, a „gyarmati rendszer minden formája és megnyilvánulása mielőbbi és feltétel nélküli megszüntetésének szükségességét”²⁰ Kimondták, hogy az önrendelkezéshez való jog emberi jog is, amellyel ellentétes minden kizsákmányolás, elnyomás.²¹ Ezt a jogot azonban rögtön korlátozták is, hiszen kollízióba lépett olyan szintén alapvető nemzetközi jogi elvekkel,

¹³ Besenyő: Western Sahara, 2009. 57. o.

¹⁴ Uo., 58. o.

¹⁵ Mészáros, 2009. 3. o.

¹⁶ Besenyő: Western Sahara, 2009. 60. o.

¹⁷ Uo., 61. o.

¹⁸ Uo.

¹⁹ *Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and People (1960. december 14.)*

²⁰ Kende-Nagy-Sonnevend-Valki: Nemzetközi jog, 2014. 80. o.

²¹ Uo., 81. o.

mint a területi integritáshoz való jog. A népek önrendelkezése nem vezethet tehát szuverén államok határainak megsértéséhez, nem használható területi igények alátámasztásához.²² Az önrendelkezési jog egyfajta „egyszer használatos” eszközként állt rendelkezésre a gyarmati iga alatt élő népeknek, hiszen a nemzetközi közösség két alapvető jelentőségű okmányban is kimondta, hogy *„bármely kísérlet, amely egy ország nemzeti egységének és területi integritásának részleges vagy teljes felszámolására irányul, ellentétes a nemzetközi joggal.”*²³ Ha egyszer már éltek ezzel a jogukkal, tovább már nem „osztódhatnak”, vagyis a szuverenitás ismét megelőzi az önrendelkezési jogot.²⁴ A nemzetközi kapcsolatok szabályrendszere tele van ilyen ellentmondásos regulákkal, amelyek elsőként jelzik, hogy már a szabályozás során érdekek ütköznek, amelyek a jog érvényesülését gátolva gyakran felülírják azt.

Ez tapasztalható a tárgyalt terület, Nyugat-Szahara esetében is. A gyarmati népek felszabadulása után a saharávik is szerették volna létrehozni a saját államukat, törekvéseik azonban összeütközésbe kerültek a szomszédos Marokkó és Mauritánia elképzeléseivel. Az önrendelkezési jog ellentmondása Nyugat-Szahara és Marokkó konfliktusában is tetten érhető, ráadásul sajátos színezete van. A saharávikat kétség kívül megilleti a jog, hogy létrehozzák és működtessék saját államukat, amely joguk gyakorlása a mai napig késik, mert a spanyol uralom lezárultával szinte azonnal elkezdődött a marokkói. Ahogy az a későbbiekben kifejtésre kerül, az új megszállók a területet magukénak tekintik, a saharai lakosság önrendelkezési jogát pedig bagatelizálják, antikolonista posztulátumként értelmezve azt.²⁵ Érthető, hogy a szabadság kivívása után az európai hatalmak íróasztalán meghúzott, etnikai viszonyokat a legkevésbé sem tisztelő határok közé szorult afrikai államok kormányzatai bármiféle törekvést az ország további darabolására elleneztek és igyekeztek elfojtani, amely a 20. század második felétől véres polgárháborúkat eredményezett.

Kolóniából megszállásba – avagy a nyugat-szaharai konfliktus gyökere

A nemzetközi közösség az 1960-as években igyekezett nyomást gyakorolni Spanyolországra, hogy tegye végre lehetővé egy referendum megtartását, amin a saharávik dönthetnek további sorsuk felől. A Franco-rezsim megosztott volt a térség jövőjét illetően, de

²² N. Shaw, Malcolm: Nemzetközi jog, 2008. 407. o.

²³ A szövegezés szinte tökéletesen megegyezik a Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya és A gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya fogalmazásával.

²⁴ Kende-Nagy-Sonnevend-Valki, 2014. 81. o.

²⁵ Tibori Szabó Kinga: A népek önrendelkezésének belső formája: egyéni szabadság vagy jog a kollektív autonómiához, 2005/1. 42. o.

a fő döntéshozók ekkor még elzárkóztak a felszabadítástól. Érveik között elsők között szerepelt a foszfát és a halászat.²⁶ A spanyol dilemmázás és az afrikai gyarmatok felszabadulása némi nacionalizmussal fűszerezett reményt hozott a Szahara lakóiknak, akik 1967-ben létrehozták első szervezetüket, a Szaharai Felszabadítási Mozgalmat,²⁷ amelyet Mohamed Szidi Ibrahim Bassziri újságíró és vallási tanító vezetett.²⁸ Hitvallása gyorsan terjedt, eljutott a vidéki lakossághoz és a városokban élő, spanyol szolgálatban álló szaharávikhoz is. Mivel sokan közülük a megszálló légiók kötelékében, illetve rendőrként szolgáltak, hamar magukra vonták a spanyol titkosszolgálatok „vigyázó szemét”.²⁹

A mozgalom az idegen uralom lerázását békés eszközökkel szerette volna elérni, ezért 1970. június 17-re demonstrációt szerveztek, amelyet a kivonuló helyőrségek sortüze fojtott vérbe.³⁰ A hetvenes évek elejére a függetlenségi mozgalmak már a szomszédos országokban is támogatókra találtak. Elsősorban Marokkó volt az, amely a retorika szintjén élesen kelt ki Spanyolország ellen, amiért az nem volt hajlandó végrehajtani a terület dekolonizálását. A legnyugatibb arab állam magatartása mögött meghúzódó szándék egyenesen Nyugat-Szahara bekebelezésére irányult, bár ennek megvalósítására egyértelmű forgatókönyv egyelőre nem volt. Mindenesetre Rabat francia uralom alóli felszabadulásának előestéjén már létezett egy ún. „Nagy-Marokkó” elmélet, amelyet Allal el-Fassi politikus dolgozott ki és képviselt. Eszerint helyre kell állítani az egykori Almoravida Birodalom hajdani határait, amelyek magukba foglalják a szaharávik lakta földeket is.³¹ 1965-ben a király nagybátyjának, Moulay Hassan Ben Drissnek a vezetésével felállították a Spanyol-Szahara felszabadításáért küzdő pártot, amely feladatul előkészítő és lobbitevékenységet kapott, amellyel előmozdíthatják végre a referendum megtartását.³²

A népszavazást Marokkóban igen optimistán ítélték meg, ugyanis azt remélték, hogy a szaharávik a spanyoloktól való elszakadás után sorsukat azonnal egybe kötik Marokkóéval. Csakhogy a spanyolok nem szerették volna elengedni a nyersanyagokban gazdag területet, ezért széleskörű autonómiát ajánlottak, megalapították a Szaharai Nemzeti Egységpártot, amelyben helyet foglalhattak a népi gyűlésből, a Dzsemmából delegált tagok. A párt 14 pontból álló programja a békés megoldást tartotta az egyetlen járható útnak, elvetette a

²⁶ Mészáros, 2009. 4. o.

²⁷ Harakat Tahrir Saguia El Hamra wa Wadi Ed Dahab

²⁸ Besenyő: Nyugat-Szaharai konfliktus - az önállósodási küzdelem kezdete, a Nemzetközi Bíróság döntése és a "Zöld menet", 2009. VI/2. 39. o.

²⁹ Besenyő: Western Sahara, 2009. 65. o.

³⁰ Uo.

³¹ Besenyő: Nyugat-Szaharai konfliktus - az önállósodási küzdelem kezdete, a Nemzetközi Bíróság döntése és a "Zöld menet", 2009. VI/2. 43. o.

³² Uo., 41. o.

szomszédos államok területi követeléseit és kimondta az önrendelkezéshez való jogot.³³ Marokkóban ez utóbbit élesen elvetették, hangsúlyozva, hogy a szaharaiak előtt nincs harmadik út, vagy csatlakoznak az „anyaországhoz”, vagy maradnak spanyol uralom alatt.

Hogy Marokkó mennyire komolyan gondolta a szaharai területekre támasztott jogának megalapozottságát, azt az jelzi a legjobban, hogy II. Hasszán király egyenesen a hágai székhelyű Nemzetközi Bírósághoz fordult, amely tanácsadó véleményében több kérdésre is választ adott. Először is a gyarmatosítás korában Rio de Oro nem volt „senki földje”, vagyis uratlan terület, így azon a spanyolok okkupációval nem szerezhettek birtokot.³⁴ Az 1884-1885-ös berlini konferencián elfogadott ún. *Berlini záróokmány* kimondta, hogy az az állam, amely tengerparti területet szerez, a tartomány mélységi területeire uralmát korlátlanul kiterjesztheti.³⁵ Ezen idejétmúlt és meglehetősen kiforratlan álláspontot a korszak nemzetközi gyakorlata, majd pedig a Bíróság véleménye jelentősen kiegészítette, amikor kimondta, Nyugat-Szahara területe uratlannak nem volt tekinthető, mert az ott élő lakosság felett a törzsfőnökök és törzsszövetségeik szuverenitást gyakoroltak, mintegy képviselve népüket a külső viszonyokban. A spanyolok aztán e szövetségekkel léptek kapcsolatba és ismertették el fennhatóságukat, illetve „védnökségüket”.

Másodszor „Nagy-Marokkó” kontinuitását és jogalapját Rabat azzal szerette volna alátámasztani, hogy Marokkó állam jogelődjei a Szahara marokkói, mauritániai és algír határvidékén vándorló nomád törzsek felett szuverenitást gyakoroltak, így ők a marokkói szultán alattvalóiként közvetítették e státuszt leszármazottaikra. A Bíróság szerint a terület „állítólagos ősrégi birtoklása és a fennhatóság megszakításoktól mentes gyakorlása” nem volt megalapozott.³⁶ Marokkó ugyan valóban gyakorolt némi – inkább csak névleges – fennhatóságot a történelem korábbi évszázadaiban a helyüket folyton változtató törzsek felett, de sem adót nem szedett, sem pedig a terület közigazgatási berendezésére nem fordított gondot, ahogy fegyveresen sem állt ellen a térséget érő esetleges hódító szándékú támadásoknak.³⁷

A döntés a marokkói érdekeket a legkevésbé sem szolgálta, ezért II. Hasszán cselekvésre szánva el magát, az intervenció egy igen sajátos formáját választotta. Menetet

³³ Besenyő: Nyugat-Szaharai konfliktus - az önállósodási küzdelem kezdete, a Nemzetközi Bíróság döntése és a "Zöld menet", 2009. VI/2. 41. o.

³⁴ Western Sahara - Advisory Opinion of 16 October 1975, 101. o.

³⁵ Kende-Nagy-Sonnevend-Valki, 2014. 334. o.

³⁶ Western Sahara - Advisory Opinion of 16 October 1975, 101. o.

³⁷ Uo.

szervezett Nyugat-Szahara felé, 350 ezer fő részvételével.³⁸ Dél felé vonuló önkéntes tömeget – amelyben igen nagy számban, mintegy 12%, állami alkalmazottak is részt vettek – komoly logisztikai támogatással segítették, mentők, rendőrök és a hadsereg biztosította az útjukat, illetve kísérte őket.³⁹ Az ENSZ ugyan önmérsékletre szólította fel a feleket, és megpróbálta lebeszélni a királyt az akcióról, de lényegi beavatkozás nem történt. A menetelők 1975. november 6-án beléptek a spanyol uralom alatt álló területre, miközben a Dzsemma és a Polisario tagjai felszólították a spanyol hatóságokat, hogy védjék meg Spanyol-Szahara területét a marokkói agressziótól. Sor került ugyan a helyőrségek riadóztatására, de összecsapás helyett a spanyolok a Fecske-művelet keretében inkább kiürítették a tartományt.⁴⁰

Marokkó nyugat-szaharai térhódítását két tényező alapvetően segítette elő. Az egyik a spanyol belpolitikában éppen ekkor végbemenő változás, a Franco-rendszer bukása és a királyság visszaállítása volt, a másik pedig a nemzetközi közösség abszolút érdektelensége. Az ENSZ a BT. rosszalló nyilatkozatain kívül semmit nem tett, a spanyolok pedig belátva, hogy a hadsereg átmeneti ziláltsága miatt⁴¹ eredményes háborút nem folytathatnának, inkább feladta a területet és a mediterráneumi spanyol enklávék (Ceuta és Melilla) megtartására koncentrálna megegyezett a marokkói rezsimmal 1975. november 14-én. A madridi szerződésben Spanyolország átengedte saharai területeit, amelyet Marokkó és Mauritánia felosztottak egymás között, amivel kezdetét vette az évtizedekig tartó harc a Polisario és a megszállók között.

1975-ben tehát a spanyolok egyszerűen feladták a korábbi gyarmati területüket, amelyet átengedtek egy másik megszálló hatalomnak. Kérdés, hogy megtehették-e ezt, és ha nem, akkor róhat-e ez bármiféle nemzetközi jogi felelősséget Spanyolországra? Főszabály szerint egy állam szabadon köthet nemzetközi szerződéseket más államokkal, amelyekben akár területekről is mondhat le. Mivel azonban Nyugat-Szahara ún. önkormányzattal nem rendelkező területnek számított, ezért rá vonatkozott az ENSZ Alapokmányának XI. Fejezete.⁴² Eszerint az adott területet igazgató államnak elő kell mozdítani az igazgatása alatt álló terület társadalmi, gazdasági politikai fejlődését és biztosítani kell, hogy eljusson az önkormányzatiság legmagasabb fokáig. A Franco-rezsim e kötelezettségnek nemigen tett eleget, a madridi szerződés pedig minimum felveti a semmisség kérdését, mégpedig a *jus*

³⁸ Besenyő: Nyugat-Szaharai konfliktus - az önállósodási küzdelem kezdete, a Nemzetközi Bíróság döntése és a "Zöld menet", 2009. VI/2. 50. o.

³⁹ Uo., 52. o.

⁴⁰ Mészáros, 2009. 6. o.

⁴¹ A Franco-rezsim egy katonai diktatúra volt, amelynek megbuktatása magával hozta a haderő átmeneti gyengülését is.

⁴² Charter of the United Nations, Chapter XI, Article 73-74.

cogens talaján. Jus cogens normának a Szerződések jogáról szóló 1969. évi bécsi egyezmény azt a normát tekinti, amely feltételt alkalmazást igényel, tőle nem lehet eltérni, és amit csak vele egyszintű nemzetközi jogi szabály változtathat meg.⁴³ Teljesen ugyan nincsenek ezek a szabályok felsorolva, de azzal a nemzetközi közösség néhány kivételtől eltekintve egyet ért, hogy közük tartoznak az erőszak tilalma, a népirtás tilalma, a rabszolga-kereskedelem tilalma és a kalózkodás tilalma.⁴⁴ Ezek közül esetünkben az erőszak tilalma merülhet fel. A spanyol kormányzat ugyanis tisztában volt Marokkó szándékaival, így érvényesen nem szerződhetett arról, hogy átenged egy területet, amelyet aztán két másik állam feloszt egymás között, pláne úgy, hogy előre látni lehetett, hogy mindkét fél pusztá területszerzési szándékkal ír alá, nem pedig azon célból, hogy a spanyoloktól átvett területen tovább fejlesszék az önkormányzatisághoz vezető társadalmi-politikai folyamatokat, az ENSZ Alapokmánya alapján.

Humanitárius és hadi jogi alapvetések, valamint a konfliktusban részes felek jogsértései

A spanyol kivonulást közvetlenül a már tárgyalt „Zöld menet” előzte meg, amelyet fentebb sajátos intervenciónak neveztem. De vajon értékelhető-e agresszióknak, illetve az utána zajló háború megkaphatja-e a nemzetközi jog által az eseményekre leginkább passzoló *fegyveres konfliktus* elnevezést? Ahhoz, hogy a mai napig rendezetlen nyugat-szaharai helyzetet megnyugtatóan elemezni lehessen, szerencsés, ha előbb néhány, a háborúra, illetve a hadviselésre vonatkozó nemzetközi jogi fogalmat rögtön az elején tisztázunk, majd megpróbáljuk a Polisario és az ellenséges felek közötti konfliktusra illeszteni.

Elsőként mindjárt az erőszak, illetve az agresszió fogalmát kell tisztáznunk, amelyhez az ENSZ Alapokmányt, illetve a Közgyűlés 3314. számú határozatát hívjuk segítségül. Az Alapokmány 2. cikkének 4. bekezdése kimondja, hogy az államoknak tartózkodniuk kell a más államok területi épsége vagy politikai függetlensége ellen irányuló vagy bármely más módon megnyilvánuló erőszak alkalmazásától vagy az azzal való fenyegetéstől.⁴⁵ Agresszió ezzel szemben szűkebb fogalom. A 3314. számú határozat 1. cikke szerint fegyveres erő alkalmazása állam által, amely a megtámadott állam szuverenitása, területi egysége, vagy

⁴³ Vienna Convention on the law of treaties 1969, Article 53.

⁴⁴ Kende-Nagy-Sonnevend-Valki, 2014. 164. o.

⁴⁵ Uo. 726. o.

politikai függetlensége ellen irányul, vagy bármely más módon ellentétben áll az Alapokmány elvárásaival.⁴⁶

Mindezek tükrében ha a „Zöld menetre” az agresszió fogalma közvetlenül nem is illik rá, mindenképpen erőszaknak minősíthető, sőt, mind a '60-as évek emberi jogi egyezményei, mind pedig a nemzetközi jog elveiről szóló 1970. évi nyilatkozat felhívja a figyelmet arra, hogy a népeknek joga van gazdasági, szociális, politikai és kulturális rendszereik szabad, kényszerítől mentes megválasztására, az államoknak pedig tartózkodniuk kell más állam politikai függetlensége vagy területi épsége ellen irányuló bármilyen formájú kényszerítéstől. A marokkóiak tömegmegmozdulása teljességgel értékelhető kényszerként, erőszakként, amivel egyértelműen megsértették az akkor még Spanyol-Szahara területi épségét, amivel a megszálló spanyol hatalomnak jogot adtak a védekezésre. Más kérdés, hogy ezzel nem éltek, de tény, hogy Madrid gyors kivonulásához és a hármas szerződéshez az akció közvetlenül hozzájárult, sőt kiváltotta azt.

A spanyol meghátrálás után meginduló marokkói és mauritániai invázió pedig már egyértelműen kimerítheti az agresszió fogalmát, pusztán egyetlen kérdés marad nyitva. A spanyolok a madridi szerződéssel felhagytak a terület feletti uralommal, amit látszólag átengedtek a két másik részes félnek. Csakhogy a két szomszédos agresszor egy olyan folyamatba toppant be, ahol a szaharávik már elindultak az önkormányzatisághoz vezető úton, a referendum már be volt nekik ígérve, az önálló állam illúzióját azonban a szomszédok bevonulása semmissé tette. Ki ellen irányult hát az agresszió? A spanyolok ellen aligha, hiszen ők eddigre már kiűrték a területet. Véleményem szerint tehát Marokkó és Mauritánia mintegy „jogutódként”, persze jogellenesen lépett Spanyolország helyébe. Tettük nem csak agresszió volt, hanem egyben olyan erőszakos cselekmény is, amely megfosztotta a szaharávi népet az önrendelkezéshez, a szabadsághoz és a függetlenséghez való jogtól.⁴⁷ Mivel pedig a nyugat-szaharai lakosság továbbra sem szerezhette meg a vágyott önállóságot, továbbra is gyarmati sorban maradva joggal harcolhatott az új behatolók ellen.⁴⁸

Ezt meg is tették egy 1973-ban Mauritániában létrehozott szervezet, az ún. *Polisario Front*⁴⁹ keretében, amelyet eredetileg a spanyolok ellen állítottak fel. A spanyolok ellen néhány kisebb akciót el is követtek, az igazi háborújukat azonban csak a spanyol kivonulás

⁴⁶ Definition of Aggression, United Nations General Assembly Resolution 3314 (XXIX). Article 1.

⁴⁷ Kende-Nagy-Sonnevend-Valki, 2014. 734. o.

⁴⁸ Uo.

⁴⁹ Frente Para la Liberación de Saguia Al Hamra y Rio de Oro – Frente Polisario

után vívták meg, miután 1976. február 27-én kikiáltották a Szaharávi Arab Demokratikus Köztársaságot.⁵⁰

Klasszikus értelemben a háborút egymással szuverén államok vívták, amelyre a nemzetközi közösség a történelem során különféle szabályrendszereket dolgozott ki. Ezek közül ma kettő, az egyre inkább összeforró hágai, illetve genfi jog⁵¹ tartalmaz széleskörű szabályanyagot, amelyben meghatározták, hogy mit tehetnek a katonák harctereken, hogyan kell bánniuk az ellenséges sorstársaikkal és a civil lakossággal. A második világháború után kiobbant fegyveres konfliktusok nagy része már nem államok közötti összecsapás, hanem inkább polgárháború, illetve egyéb belső, nem nemzetközi fegyveres konfliktus volt, amelybe jellemzően – ahogyan Nyugat-Szahara esetében is – külső hatalmak is megjelentek, általában mint valamelyik fél támogatója. Esetünkben Marokkót Franciaország és az Egyesült Államok, a Polisariot pedig elsősorban Algéria látta el fegyverekkel és egyéb segítséggel.⁵²

A nyugat-szaharaihoz hasonló konfliktusok sajátossága, hogy egy rendszerint *kombattánsnak* minősülő haderővel szemben gerilla harcmodort alkalmazó, gyengébben felszerelt felkelők szállnak szembe. Kombattánsnak (harcosnak) az minősül, aki fegyverét nyíltan viseli, harci tevékenységet felelős irányítás alatt, a hadviselés jogának és szokásainak megfelelően folytatják, magukat egyértelműen megkülönböztetve a polgári lakosságtól.⁵³ Rájuk többletjogok vonatkoznak azokhoz képest, akiket a humanitárius jog *polgári személyeknek* nyilvánít. Természetesen ők is védelem alatt állnak, ám ők, ha mégis részt vesznek a harcokban, mint *harcolók* teszik ezt, aminek következtében nélkülözniük kell olyan alapvető jogosultságokat, mint a hadifogoly státusz.⁵⁴ Ezen kívül pedig egyéni büntetőjogi felelősségre vonható a kioltott emberéletekért, amelyért egy katona kombattánsként, mivel ez a dolga, nem felel.⁵⁵

Ha a marokkóiak kombattánsok, akkor kérdés, hogy minek minősülnek a saharávik fegyveres felkelői? A felszabadító harcokat a Polisario által felállított Saharai Felszabadítási Hadsereg folytatja. Lehet-e tagjait kombattánsnak tekinteni, vagy pedig valamilyen más kategória fogalmi keretei közé illeszthetők? Az egyezmény elfogadásakor úgy gondolták, hogy a fogalmat alkalmazni lehet az ellenállási mozgalmak harcosaira akkor, ha azok

⁵⁰ Besenyő: A nyugat-szaharai spanyol népszámlálás és az ENSZ, 2008. 22. o.

⁵¹ 1949. évi I-IV. hágai egyezmények; a fegyveres erők sebesültjeiről és betegeiről (I.), a tengeri haderők sebesültjeiről és betegeiről (II.), a hadifoglyokkal való bánásmódról (III.), illetve a polgári lakosság védelméről (IV.)

⁵² Mészáros, 2009. 7. o.

⁵³ Convention (III) relative to the Treatment of Prisoners of War, 1949. Article 4.

⁵⁴ Kende-Nagy-Sonnevend-Valki, 2014. 802-803. o.

⁵⁵ Kovács, 2011. 573. o.

megfelelnek a négy feltételnek. A III. számú genfi egyezményhez 1977-ben fűzött I. kiegészítő jegyzőkönyv megerősítette ezt a vélekedést, kiegészítve azzal, hogy akkor is harcoló félnek kell tekinteni a gerillákat, ha nem tudják magukat egyértelműen megkülönböztetni, de minden más fentebb felsorolt feltételnek eleget tesznek.⁵⁶

Ha lehet is alkalmazni a Polisario fegyvereseire a kombattáns megnevezést, mégis észrevehető a különbség a reguláris marokkói hadsereg és a felkelő szaharavik fegyveres csoportjaik között. Utóbbiakra szerencsés, ha inkább a *nem állami fegyveres csoport (non-state armed group)* kifejezést használjuk. Az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának meghatározása szerint a terminus technicus alatt olyan felfegyverzett csoportot kell érteni, amely céljainak elérésére erőszakot alkalmaz és nincs állami ellenőrzés alatt.⁵⁷ A nyugat-szaharai felszabadító erők véleményem szerint egyértelműen ilyenek tekinthetők, még akkor is, ha a Polisario de facto kormányként működik is.⁵⁸ Ez akkor is igaz, ha Uld Ziou 1976. február 27-én egy algériai menekülttáborban kikiáltotta a Szaharávi Arab Demokratikus Köztársaságot. Az emigrációban született új állam ország nélküli kormányát 78-an ismerték el,⁵⁹ köztük 1978-ban az ENSZ is, amely felhatalmazta a Polisariót arra, hogy önrendelkezési jogát akár erőszak alkalmazása árán is kiharcolja.⁶⁰

Ha tehát mind a marokkói és kezdetben a mauritániai hadsereg, mind pedig a Szaharai Felszabadítási hadsereg hadviselő félnek minősül, mindegyikükre ugyanúgy vonatkoznak a háborúskodás jogosítványai és kötelezettségei. Felelnek a hadifoglyokkal szembeni esetleges embertelen bánásmódért, a polgári lakosságot ért atrocitásokért, a magántulajdon sérelméért, tiltott fegyverek alkalmazásáért.

Ugyancsak kötelezettségei vannak a megszálló államnak az okkupált ellenséges területen. Az ENSZ tanácsadó vélemény szerint – ahogy arra korábban már történt utalás – Spanyolországnak nem volt joga a terület feletti szuverenitását Marokkóra ruházni, de ha már Marokkó megszállta, akkor de facto úgy kell tekinteni, mint aki adminisztratív, illetve közigazgatási jogokat gyakorol Nyugat-Szahara mintegy kétharmad részén, igaz mindezt a megszálló haderejére támaszkodva teszi.⁶¹ Mindezek során természetesen köteles úgy eljárni, hogy a terület lakosságának emberi jogait maximálisan tiszteletben tartsa. Fontos továbbá megjegyezni, hogy nem követelhet a megszálló hatalom szuverenitást a terület felett, ott csak

⁵⁶ Kende-Nagy-Sonnevend-Valki, 2014. 951. o.

⁵⁷ Buckley, Orla Marie: Unregulated Armed Conflict: Non-State Armed Groups, International Humanitarian Law, and Violence in Western Sahara, 2012. 796. o.

⁵⁸ Uo.

⁵⁹ Besenyő: Western Szahara, 2009. 101. o.

⁶⁰ Mészáros, 2009. 8. o.

⁶¹ Chinkin, Christine: Laws of Occupation, 2009. 199. o.

adminisztratív jogköröket gyakorolhat.⁶² Ez Nyugat-Szahara esetében sajnos sok esetben nem érvényesült, mivel Marokkó a kezdetektől a saját részének tekintette a bekebelezni óhajtott déli területeket.

Sajnálatos módon a konfliktus évtizedeiben igen komoly sérelmet szenvedtek a humanitárius és emberi jogok, amelyben minden részes fél érintett. Rögtön a harcok első időszakában a marokkói légierő csapást mért a harcok elől menekülő három menekülttáborára, majd napalm bevetésére is sor került.⁶³ E tettek nem csak, hogy szembe mennek a IV. Genfi Egyezményben foglalt követelményekkel, miszerint a civil lakosságot védeni kell, hanem további hadi jogi aggályokat is felvetnek. A napalm alkalmazása ugyanis 1980. óta tiltott.⁶⁴ Jól lehet 1976-ban még nem volt az, mégis komoly felelősséget ró a marokkói hadvezetésre a genfi jog megsértése miatt. A háborúban a jog szövege sajnos igen hamar elenyészik, így sor kerülhet olyan tettekre, mint a kutak megmérgezése, csordák legéppuskázása, fosztogatások, erőszakoskodások és nyilvános kivégzések.⁶⁵ E cselekedetek nem csak a humanitárius jogot, hanem az azzal szorosan együtt járó emberi jogokat is sértik, hiszen bőven kimerítik a kínzás, kegyetlen és embertelen bánásmód tényállásait.

Mivel a marokkói hadsereg túl nagy falatnak bizonyult a Polisario harcosai számára, így erejüket a gyengébbik betolakodó, Mauritánia ellen fordították, amelynek komoly logisztikai gondot okozott amúgy is csekély létszámú helyőrségeinek a sivatagon át való ellátása. A szaharavik folyamatos gerilla-akciókkal háborgatták a mauritániai katonákat és kiváltképp a kezükön levő bányákat, amivel sikerült érzékeny veszteségeket okozni az amúgy sem túl acélos mauritániai gazdaságnak. 1978-ra Mauritánia kimerült, kormányát egy puccs buktatta meg, az új vezető pedig megegyezett a Polisarioval és kivonta katonaságát a megszállt területekről. Az átengedett terület azonban nem lett a szaharaviké, oda a marokkói haderő vonult be.⁶⁶ A harcok tovább folytatódtak, a gerillák eredményesen támadták a bányákat és érzékeny veszteségeket is tudtak okozni a marokkóiaknak, de a jóval erősebb ellenfelet nem tudták legyőzni. Marokkó ugyan ellenőrzése alá vonta a legnagyobb városokat a bányákkal együtt, de a keleti sivatagi területeken nem tudott eredményt felmutatni a gyorsan mozgó Polisario-egységekkel, így 1980-ban egy „fal” építése mellett döntött. A 2400 km. hosszú erődítés célja a gerillák megfékezése volt. A patthelyzet egészen 1988-ig tartott, miközben Marokkó az uralma alá tartozó területeken további humanitárius jogi jogsértést

⁶² Uo. 206. o.

⁶³ Besenyő: Western Sahara, 2009. 99. o.

⁶⁴ Kovács, 2011. 549. o.

⁶⁵ Besenyő: Western Sahara, 2009. 99. o.

⁶⁶ Mészáros, 2009. 8. o.

követ el, amikor marokkóiak ezreit engedte letelepedni nyugat-szaharai területeken. E cselekmény a már tárgyalt megszálló hatalmat terhelő kötelezettség megsértése, amely számára tiltott bármiféle telepítés az okkupált területen.⁶⁷ 1988-ban a felek tárgyalóasztalhoz ültek, ahol megpróbálták elérni a mindkét fél számára megfelelő törvényes rendezést. 1991-ben az ENSZ is elfogadta a rendezési tervet, majd felállította a *MINURSO*-t, amely misszió hivatása a nyugat-szaharai referendum felügyelete és lebonyolítása lett volna.⁶⁸ Mivel azonban Marokkó nem volt hajlandó elfogadni olyan megoldást, amely szerint egy esetleges sikeres referendummal Nyugat-Szahara függetlenné válna, végül is sikeresen elodázta a népszavazást. A helyzet a mai napig rendezetlen, a népszavazásra nem került sor, ma pedig a nemzetközi közösség a rendezésnek inkább egy olyan változatát fogadná el, amelyben a szaharávik, ha ugyan autonómiát is kapnak, de mindenképpen Marokkó részei maradnának. Ez pedig értelemszerűen a Polisariónak elfogadhatatlan.

Az emberi jogok és érvényesülésük Nyugat-Szaharában:

Ahogy arra a fentiek során már többször történt utalás, a nyugat-szaharaihoz hasonló konfliktusok esetén a humanitárius- és emberi jogi jogsértések „kéz a kézben” járnak. Ahogy az előző fejezetben, úgy itt is érdemes először a vonatkozó nemzetközi emberi jogi szabályozást, illetve a menekültekre vonatkozó regulát röviden bemutatni.

Az emberi jogokat a jogtudomány három generációra szokta osztani. Nyugat-Szahara esetében egyelőre érdemes inkább csak az első tekintetében szólni, oda ugyanis azok a jogok tartoznak, amelyekért jelenleg még küzdenek az őslakosok. A másik két generáció (gazdasági, szociális és kulturális jogok, illetve a harmadik, még kevésbé meghatározott kategória) jogai csak a rendezés után kerülhetnének előtérbe.

Az ENSZ keretében a második világháborút követően számos emberi jogi egyezmény napvilágot látott, amelyek az ENSZ Alapokmányában foglalt alapvetéseken túl adnak részletes iránymutatást az egyén, illetve a közösségek legfontosabb jogait illetően. 1948-ban az *Emberi jogok egyetemes nyilatkozata* bontotta ki első ízben az Alapokmány normáit.⁶⁹ Ebből témánk szempontjából a legfontosabbak az élethez való jog, a kínzás és embertelen

⁶⁷ Kende-Nagy-Sonnevend-Valki, 2014. 808. o.

⁶⁸ Mészáros, 2009. 8. o.

⁶⁹ Kende-Nagy-Sonnevend-Valki, 2014. 464. o.

bánásmód tilalma, jog a független és pártatlan bíraskodáshoz, jog az üldözés elől más országban való menedékkéréshez.⁷⁰

Az 1948-as nyilatkozatnak hiányossága volt, hogy nem tartalmazta az önrendelkezéshez való jog kimondását. Ezt a nemzetközi közösség 1966-ban pótolta a *Polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmányában*.⁷¹ A sok más egyéb témájú emberi jog egyezmény közül még kettőt érdemes itt megemlíteni. Az egyik az 1984-ben elfogadott *Kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés elleni egyezmény*, a másik pedig *A menekültek helyzetére vonatkozó genfi egyezmény* (1951).⁷²

E rövid, és messze nem kimerítő felsorolásból rögtön kitűnik, hogy a Nyugat-Szaharát magáénak tekintő Marokkó rögtön megsérti az egyik legalapvetőbb kollektív emberi jogot, a népek önrendelkezéshez való jogát. Attól, hogy a nemzetközi közösség a dekolonizációs folyamatot lezártnak tekinti, attól még a nyugat-szaharaiak véleményem szerint még mindig abban a stádiumban vannak, hogy joggal vehetik fel a küzdelmet „gyarmatosítóikkal”, hiszen a mai napig sem sikerült elérniük a függetlenné válást, sőt még annak küszöbét, az erről szóló referendumot sem. Ugyancsak volt már utalás a menekülttáborok bombázására, amely nem csak a humanitárius jog, hanem például az élethez való jog ellen is véték volt, de említhetnénk számos visszaélést, amelyet a felek kölcsönösen, egymás foglyainak kárára követtek el.

A megszállt, fáltól nyugatra eső területeken a marokkói hatóságok visszaélések tucatjait követték el 1975. óta. Nem meglepetés, hogy az említett „megszálló kötelezettségeket” szinte egyáltalán nem teljesítik. A lakosságnak nincsenek biztosítva a legalapvetőbb gazdasági és szociális jogok, becslések szerint akár 1500 ember is eltűnhetett a konfliktus kirobbanása óta, akik nyilván a rendszert kritizálhatták. Ez már rögtön két jog sérelmét veti fel, az egyik az egyén személyes biztonságához való jog, a másik pedig a szólás és vélemény szabadsága.⁷³ A marokkói hatóságok az idegenjogokat sem tartották tiszteletben, amikor spanyol misszionáriusokat és tanítókat utasítottak ki az országból.⁷⁴

⁷⁰ The Universal Declaration of Human Rights, 1948. Article 3., 5., 6., 10., 14.

⁷¹ International Covenant on Civil and Political Rights, 1966. Article 1.

⁷² Kende-Nagy-Sonnevend-Valki, 2014. 469. o.

⁷³ Country Reports on human rights practises 23.02.2000

<http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2000/nea/804.htm> (2015. január 10. 10:11)

⁷⁴ Morocco expels five missionaries 30.03.2009 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7971491.stm>

Menekültek és táboraik:

Ha menekültek jogáról ejtünk szót – elhagyva most a történeti áttekintést – elsőként az 1951. évi genfi *Egyezmény a menekültek státuszáról* kell, hogy eszünkbe jusson. Ez volt ugyanis az első olyan nemzetközi dokumentum, amely megnyugtatóan határozta meg a szülőföldjükre elűdözött migránsok helyzetét. Eszerint menekültnek azt kell tekinteni, aki „*faji, vallási okok, nemzeti hovatartozás, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozás, avagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni.*”⁷⁵ A terminus szóhasználatát vizsgálva könnyen levonhatjuk a következtetést, hogy a Nyugat-Szaharából távozni kényszerülteket menekültnek kell tekintenünk.

Az első vándorlók 1975-ben a „Zöld menet” elől útnak indultak a szomszédos Algériába, ahol Tindouf városától nem messze mára négy nagy menekülttábor épült fel, amelyben becslések szerint akár 160 ezer saharávi is élhet.⁷⁶ A már-már várossá növekvő táborokat lakóik a négy nyugat-szaharai városról, El-Aaiunról, Smararól, Dakhlaról és Awsardról nevezték el.⁷⁷ A táborokat tartományokként kezelik, nevüket a magyarok számára ismerősen csengő wilaya arab szóval jelölik. Kialakításuknál figyelembe vették a víznyerő helyek közelségét, illetve azt, hogy megfelelő távolságra legyen egymástól, amivel a marokkói légitámaszpontok következményeit kívánták enyhíteni. A menekült közösségeket mind a négy „tartományban” a Polisario által kijelölt, vagy a menekültek által választott vezetők irányítják.⁷⁸ A táborokban kezdetben sátrakban, ma már egyre több helyen homok-téglaépítet épületekben élnek. Élelmiszert igyekeznek saját maguk előállítani, de jelentős mértékben rászorulnak a nemzetközi segélyszervezetek adományaira.⁷⁹

Sajnálatos hiányossága az algériai menekültügyi szabályozásnak, hogy a saharáviakat ugyan megtűri saját területén, végleg letelepedni azonban nem engedi őket. Jóllehet ez a menekültkérőknek sem érdeke, akiket a Polisario hazatéréssel kecsegtet ugyan, ennek azonban számos akadálya van. Jellemző, hogy maga a saharávi kormány is emigrációban működik egy Rabouni nevű kisvárosban, ahol rajta kívül helyet kapott a törvényhozás, a Vörös Félhold

⁷⁵ Convention Relating to the Status of Refugees, Geneva, 1951. Article 1.

⁷⁶ Besenyő: *Western Sahara*, 2009. 167. o.

⁷⁷ Besenyő: *A nyugat-szaharai menekültkérdés és az algériai menekülttáborok*, 2010. 75. o.

⁷⁸ Uo., 76. o.

⁷⁹ Uo.

és a MINURSO irodái is. A szaharavik erejükhöz mérten igyekeznek javítani saját szociális és egészségügyi helyzetüket. Minden táborban egészségügyi központok és iskolák működnek.⁸⁰ Az oktatás viszonylagos jó teljesítménye ellenére az életkörülmények igen mostohák. A környékbeli források vize jórészt ihatatlan, ezért lajtoskocsikkal kell az ivóvizet biztosítani. Az egészségügyi központok és kórházak ellenére gyakori „vendégek” a kolera, asztma, különféle szembetegségek, amelyek nem csak a kedvezőtlen sivatagi éghajlatnak, hanem sokkal inkább a gyenge felszereltségnek köszönhető.⁸¹

A táborok nyomorúságos körülményei között élő emberek számára üdvös volna, ha hazatérhetnének szülőföldjükre, ezt azonban éppen a saját szervezetük, a Polisario gátolja a leginkább. A megszállt területeken a marokkói kormány hiába épített lakásokat az Algériában élő szaharaviknak, a Front nem engedi meg nekik, hogy visszaköltözzenek, ezzel próbálva nyomást gyakorolni a rabati kormányzatra.⁸²

Összegzés:

Afrika e rejtett konfliktusa igen hálás téma, ám ugyanakkor nehéz is. Hálás, mert egy olyan szegletét tárja elénk a világnak, amiről csak kevesek hallottak. Hálás, mert a nemzetközi jog számos területéről tartogat izgalmas elemezni valót. Nehéz ugyanakkor azért, mert irodalma egyelőre még nem mérhető össze más, jobban szem előtt levő konfliktusokkal, mint például Palesztina. A felvetett kérdéseken túl a konfliktus tanulsága elsősorban nem a humanitárius- és emberi jogi jogsértések, illetve a menekültek helyzete, hanem sokkal inkább az, hogy az ENSZ minden jóindulata és törekvése ellenére sem volt soha képes, semmilyen konfliktusban valódi megoldást szolgáltatni, mert igyekezetét mindig meggátolták az aktuális nagyhatalmi érdekek. A világszervezet és más egyéb segélyszervezetek viszont ismét bizonyították, hogy elévülhetetlen érdemeik vannak a humanitárius katasztrófák enyhítésében.

⁸⁰ Besenyő: A nyugat-szaharai menekültkérdés és az algériai menekülttáborok, 2010. 77-78. o.

⁸¹ Besenyő: Nyugat-Szahara és a migráció, 2011. 39. o.

⁸² Uo. 83. o.

Bibliográfia:

Felhasznált irodalom:

Besenyő János: Western Sahara, Publikon Kiadó, Pécs, 2009.

Besenyő János: A nyugat-szaharai spanyol népszámlálás és az ENSZ, Afrika Tanulmányok folyóirat, 2008., II. Évf., 2. szám, 18-29. o.

Besenyő János: Nyugat-Szahara Marokkó és Mauritánia által történt megszállása 1975-ben, Honvédségi Szemle, 2011., LXV. évfolyam, 2. szám, 52-57. o.

Besenyő János: Nyugat-Szaharai konfliktus - az önállósodási küzdelem kezdete, a Nemzetközi Bíróság döntése és a "Zöld menet", Kül-Világ folyóirat, 2009. VI. évfolyam, 2. szám, 37-57. o.

Besenyő János: A nyugat-szaharai menekültkérdés és az algériai menekülttáborok, Afrika Tanulmányok folyóirat, 2010. IV. Évf., 3. szám, 74-85. o.

Besenyő János: Nyugat-Szahara és a migráció, Afrika Tanulmányok folyóirat, 2011. V. Évf., 3. szám, 34-45. o.

Buckley, Orla Marie: Unregulated Armed Conflict: Non-State Armed Groups, International Humanitarian Law, and Violence in Western Sahara,

Chinkin, Christine: Laws of occupation, 2009. (<http://removethewall.org/wp-content/uploads/2014/05/Laws-of-Occupation-Christine-Chinkin-2009.pdf> (2015. január 08. 18:10)

North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation, Volume 37 - Issue 3, Spring 2012

Kende Tamás-Nagy Boldizsár-Sonnevend Pál-Valki László: Nemzetközi jog, Complex Kiadó, Budapest, 2014

Kovács Péter: Nemzetközi közjog, Osiris Kiadó, Budapest, 2011.

Mészáros Zsolt: A Maghreb palesztinjai - a nyugat-szaharai konfliktus a világpolitikai érdekek árnyékában, Grotius folyóirat, 2009. (http://www.grotius.hu/doc/pub/IFXJVR/2009_119_meszaros_zsolt.pdf (2015. január 03. 19:52)

N. Shaw, Malcolm: Nemzetközi jog, Komplex Kiadó, Budapest, 2008.

Tibori Szabó Kinga: A népek önrendelkezésének belső formája: egyéni szabadság vagy jog a kollektív autonómiához?, Romániai Magyar Jogtudományi Közöny 2005/1., 41-46. o. (<http://rmjk.adatbank.transindex.ro/pdf/04.TiboriSzabo.pdf> (2015. január 04. 20:11))

Felhasznált internetes források:

<http://www.un.org/en/decolonization/nonselvgovterritories.shtml> (2015. január 03. 19:22)

Country Reports on human rights practises 23.02.2000

<http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2000/nea/804.htm> (2015. január 10. 10:11)

Morocco expels five missionaries 30.03.2009 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7971491.stm>

Felhasznált jogszabályok, nemzetközi egyezmények, bírósági döntések:

Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples (Adopted by General Assembly resolution 1514 (XV) of 14 December 1960) (<http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml> (2015. január 04. 19:57))

International Covenant on Civil and Political Rights (Adopted by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966) (<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> (2015. január 04. 20:00))

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (Adopted by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966) (<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx> (2015. január 04. 20:01))

Western Sahara - Advisory Opinion of 16 October 1975 (<http://www.icj-cij.org/docket/files/61/6197.pdf> (2015. január 06. 20:46))

Charter of the United Nations

Vienna Convention on the law of treaties 1969

Definition of Aggression, United Nations General Assembly Resolution 3314 (XXIX).

Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field. Geneva, 12 August 1949.

Convention (II) for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea. Geneva, 12 August 1949.

Convention (III) relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva, 12 August 1949.

Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949.

The Universal Declaration of Human Rights, 1948 (<http://www.un.org/en/documents/udhr/> (2015. január 09. 20:50))

International Covenant on Civil and Political Rights (Adopted by General Assembly resolution 2200A (XXI) of 16 December 1966) (<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> (2015. január 09. 20:59))

Convention Relating to the Status of Refugees, Geneva, 1951.
(<http://www.unhcr.org/3b66c2aa10.html> (2015. január 10. 12:22))